

Kalafat yeri. - Kalafat.

FOTOĞRAF SANATI ÜZERİNE

GÜLER ERTAN

Bence, zaman biriminin en iyi en kesin ve net yargılandığı süre, kamera ile elde edilen sonuçtadır. Kameranın işlevselliği ile kamerayı kullananın isteği doğrultusunda bu zaman birimi büyür veya küçülür. Sonuçta herşey bir tarafa bir; belgesel görüntü kalır sanatçının elinde.

Fotoğrafın sanat açısından tanıtımı üzerine yazı yazmak, bunu belirgin bir sahife içine sığdırabilmek kolay ve olası değildir. Nedenine gelince icadından bu yana ister bilimsel ister

estetik açıdan bakılsın bu kadar hızla gelişen ve teknolojik bir gelişme gösteren, kameranin gelişimini izlemek pek kolay değil. Hatta diyebilirim ki bu gelişme hızını bu değişik boyutlanmayı izlemek için bir ekip çalışması yapmak konunun sağlığı açısından daha da yararlı olur. İşte bu nedenledir ki bu kısa süreli yazım içerisinde sahip olduğum bilgileri sizlere aktarırken küçük pragraflar halinde ve uyarıcı nitelikte açıklamalarda bulunup konuya ışık tutmaya çalışacağımı bildiririm.

Bugün için bence, salt fotoğrafı, animasyonu, sinemayı televizyonu birbirinden ayırmak, aralarına kesin duvarlar örmek olası değildir.

Tüm bu görüntü elemanlarının bu denli hızla gelişip boyutlanmasına yine fotoğraf karelerinin neden olduğu gerçektir. Yakın bir geçmişe kadar herhangi bir kameranın başlıca özellikleri; göstermek istendiğinde o makina ile çekilmiş bir mermiyi, kanat çırpın kuşu, dönen uçak pervanesini belirleyen fotoğrafları hemen hepimiz görmüşüzdür.

Bilinen sanat kolları tarih kaydına bakılırsa, çok eskilere dayanıyor. Ancak fotoğraf sanatı için böyle onurlu bir geçmişten söz edemeyiz. Fotoğrafın emekleme sürecini atlatıp sözünü etkinleştirdiği devreye geldikten sonra da günün sanat akımlarının gerisinde kaldığını hep biliriz.

Biraz gerilere gidip örneklemelere el atarsak Fütüristler film karelerinden esinlenip resimsel ve plastik değerlerle bir yol bulmuşlardır. Gelin görün ki fotoğraf olanakları ile Fütürist etkiler, Fütürist akımdan çok daha sonraya rastlar.

Sanat-Fotoğraf etkileşmesinin örneklerini arttırmam gerekiyorsa bir enstanteneyi yakalayan en etkin eleman olmasına karşın, sanatta ifadeciler (Ekspresyonistler) sanat süreci içerisinde fotoğraftan yine öncedirler.

Gelişen her teknik, her fikir, geçmişi kendinden daha köklü olandan yararlanacaktır. Günümüze yaklaştıkça köklü geçmişlere sahip olan sanatlara karşın, fotoğrafın ve beraberinde getirdiği diğerlerinin hızla atılım yapıp kendi boyutları içerisinde yeni estetik kavramlar, biçimler ve kurgu tarzları oluşturduğunu görüyoruz.

Bu arada fotoğraf firmalarının görüntü ve kurgu elemanlarının dışında teknik pozlamalar ve malzeme farklılıkları ile de yeni deneysel girişimlere yer verdiklerini, elde edilen sonuçları da bu sanat dalı içerisinde kullandırtmayı önerdiklerini hep biliyoruz.

Bu yeni denemeler yeni araç gereç bulguları bugün gerçekten sayılamayacak kadar çok, bu araştırmalar çoğu kez endüstri tarafından benimseniyor ve endüstriye mâl oluyorlar. Bulguların endüstriye uygulandıkları zaman yarar-

Fotoğraf sanatının iki güzel örneği. Yukarıda bir sokak manzarası ve aşağıda büyütülmüş bitki. - Two fine examples of photographic art. Above, street scene. Below, enlarged photograph of a plant.

Günlük hayattan bir dilim: sokak. - Scene from daily life. A street.

İlâkklarından kuşku yok. Kendi olanaklarımızla da bulguları kullanmamız denemelerimizi arttırabilmemiz yarar sağlayacaktır.

Film prospektüslerinde filmlerin nitelikleri açıklanırken normal pozlandırmadan başka bir üst değer bir alt değerle pozlandırılması önerilir. Bu araştırma ile çoğu kez yeni imkânlarla da sahip oluruz. Ancak böyle önerilerin altında yatan tüketim ekonomisinin hızlı çarklarının daha da hızlandırılması için var olan isteği gözden uzak tutmamak gerekir.

Bütün bunlara karşın hiç bir estetik kural ve hiç bir estetik yasa yoktur ki sanatı, el hüneri veya el işi bir ürün yerine bir mekanik katkı ile yapılamaz desin. Bugün pek çok salt sanat ürününde mekanik desteklerle hatta çoğu kez seri üretim biçiminde oluşturulup kitlelere sunulabildiği bir gerçektir. Bu durumda günümüzün sanat dünyasında ve seri üretime açık olma yeteneği de göz önüne alınırsa fotoğrafın önemi ve yüklendiği özel görev daha açık seçik ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda fotoğraf - endüstri ikileminden birkaç kez söz ettim. Burada gördüğünüz görüntüler, ofset tekniğinin esasını oluşturan renkli tonlara ayırma eylemine koşut düşünce ile kurgulanmıştır. Tabiidir ki burada karanlık oda olanaklarının zorlanması sonucunda bu görüntü elde edilebilmektedir. Bu görüntü burada biter mi, başka bir çeşitlemeye gi-

dilemez mi? Tabiidir ki evet; demin basitçe sözünü ettiğim bir alt değer, bir üst değer veya benzeri bir pozlama ile yani tüketime hız vererek bu çeşitleme arttırılır.

Burada solarizasyon tekniği ile bir karanlık oda çalışması görülmekte. Çalışma süresinde duyarlı yüzey bilinçli bir şekilde ışıkla şoke edilip, belirgin değişik efektlerle sonuca varılır, atelye çalışmalarımızda endüstriye varan yollar direkt olarak eğitim alınmaz. Ancak eğitim yöntemi içerisinde var olan yaratıcılık kuşkusu ile verilen teknik yöntemler giderek işlevselliklerini kabul ettirirler. Şüphe yok ki bu pek çok yerde de böyle denmektedir.

Bu yaratı ve olanakların zorlanması ilkesinde negatifsiz çalışmalar da ağırlık kazanmaktadır. Öyle ki konunun beraberinde getirdiği fikri gelişim ile obje seçiminin koşut olması, eğitim kitlenin araştıracağı kendi kendine yarar sağlayacağı bir düşünce tarzıdır.

Fotoğraf bugün için öyle bir yapı ki 1900lerin mimarisi gibi herşeyin üzerine kol kanat açabilecek kudrette. Bu sanat bugün eriştiği teknik seviye sayesinde başlı başına bir kol ol-

Günlük hayattan bir dilim: sokakta âvâre dolaşanlar. Scene from daily life. Strollers in the street.

fotoğraf hakkında ilk kez bilgi alış verişi duyuluyor. Bunu takip eden yıllarda 1500'lerde Leonardo da Vinci, insan gözü ile karşılaştırılabileceği bir makina yapmayı tasarlıyor ve «Camera Oscura»yı tarif ediyor. Giderek 1533 de Napoli'li Jan Baptist, Leonardo'nun vardığı noktaya bir takım katkılarda bulunuyor. 1685' de Johann Zahn, 1694'de Gomberk, 1764'de Frederik Brander'in, bu alanda çok önemli çalışmalarını görüyoruz. Yine 1822'de Papa VII. Pius'un resminin gümüş plakaya aktarılması, geçmişe ait çok önemli belgeyi oluşturuyor.. 1000-1300'lerde başlayan bu araştırmalar için tabiidir ki yenidir diyemeyiz. Ne var ki kameranın günlük hayata girmesi, popüler olması, belgesellik taşıması günümüze çok yakın tarihlere rastlar.

Fotoğrafın bu yakın zamanda çok güncel olması kullanılmasının kolaylığı, çabuk sonuç aldırıcılığı, seyreden ilgilendirmesi bakımından konunun lehine işleyen faktörler olmuştur. Bu arada onu meslek edinen veya onu bir eğlence aracı gibi görenler de vardır. Onu eğlence gibi görenler kamera ile daha anlamlı, veya daha mesajlı ürün alınabileceğine ihtimal vermezler. Fotoğrafın vardığı aşamalar onlar için hep bu eğlence için birer unsurdur. Bu eğlence düşüncesi ki buna bazan hobi de diyebiliriz fotoğrafın bir sanat kolu olabileceğini düşüncelerine engel olur.

Özellikle reklâm fotoğrafçılığında toplumun değer yargıları, beğeni unsurları, giderek toplum psikolojisi, bir sanatçı olarak bilinmesi gereken değerlerdir.

Günümüz sanatında sanatçının belirli türler üzerinde uzun süre kalmadığını, bu günün sanatçısının anlatım dili ne olursa olsun sık sık kendi biçim türünü, mesajını giderek vurgusunu yenilediğini görüyoruz. Ne var ki günümüzde hâlâ eski gelenekleri benimseyen estetik düşünceler tutum ve davranışlar var. Bunları genellersek reklâmların yayın organlarının bu

konuda yavaş olduklarını (yenilenme hızlarının yavaş olduklarını) görmek mümkün. Eğitim kurumlarımızda yenileşme ve arayıcılık kavramlarını vurgularsak ve hele fotoğraf eğitimimizi bu topluma yararlı niteliklerle zenginleştirirsek konumuzun işlevselliği daha belirgin hale gelir. Her evrede salt değerlerin yanında sanat ürünlerinde bir takım şaşırtıcı, cazip görünen, aldatıcı değer unsurlarına da rastlanır. Bunlara çoğu zaman moda gözüyle baktığımızda olur. Fotoğraf sanatçısının konusu içerisine giren sorunlara geniş açı ile bakması toplumunu tanıması mesajını bilinçle iletmesi gereklidir. Her açılıp kapanan objektif bir görüntü tespit eder. Ancak sözsüz sohbetsiz bir görüntüdür bu. Sanat ürünlerinde çirkin güzelliklere sık sık rastlarız. «Hiç» diye nitelendirdiğimiz bu nesneler çoğu kez fotoğraflarda da görülmektedir.

Her teknik gelişim, kendi paralelinde olan öteki gelişmelerle sıkı sıkıya bağlıdır. Teknik kol içinde bulunduğu muhakkak olan fotoğrafın da bu gelişime ayak uyduracağı bir gerçektir.

Kameranın icad edildiği anlardaki fayda yönü ile, bugünkü tekniğin istek gösterdiği noktalar arasında çok fark vardır. Dolayısıyla fotoğraf makinalarının da bugünkü teknik seviyesinde bir fonksiyonellik kazanması gereklidir. Bugün fotoğrafın eriştiği bu ileri nokta biraz da hiç bir sanat kolunda görülmeyen hızla gelişmiş olmasındadır.

Fotoğraf, olayları en hızlı ulaştıran bir araçtır.

Zira asrın insanı yorgundur, endişelidir, herhangi bir şeyi okuyup öğrenmek yerine zamansızlıktan o şeyi bir fotoğrafla anlamayı ön görür.

Fotoğraf ilkelliğini attıktan hemen sonra toplumda yerini perçinlemiştir. Bugün hemen herkesin az veya çok hoşlandığı ve de üzerinde fikir ürettiği bir sanat şekli olmuştur.